

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет тваринництва та водних біоресурсів**

ПОГОДЖЕНО
Декан факультету тваринництва
та водних біоресурсів
_____ Руслан КОНОНЕНКО
« ____ » _____ 2026 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
аквакультури
_____ Віталій БЕХ
« ____ » _____ 2026 р.

**БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему «Проект рибного господарства з вирощування товарної
продукції цінних видів риб»**

Спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»

Освітня програма «Водні біоресурси та аквакультура»

Гарант освітньої програми
к.с.-г.н., доцент

_____ **Меланія ХИЖНЯК**

**Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи**
к.с.-г.н., доцент

_____ **Ірина КОНОНЕНКО**

Виконав

_____ **Валерій КОРНІЙКО**

КИЇВ – 2026

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет тваринництва та водних біоресурсів**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
аквакультури
д.с.-г.н., професор
Віталій БЕХ
«___» _____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я
на виконання випускної бакалаврської роботи студенту
КОРНІЙКУ ВАЛЕРІЮ ЮРІЙОВИЧУ

Спеціальність: 207 – Водні біоресурси та аквакультура

Освітня програма: Водні біоресурси та аквакультура

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи «Проект рибного господарства з вирощування товарної продукції цінних видів риб» затверджена наказом ректора НУБіП України від «30» жовтня 2025 р № 2603 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру « 15 » травня 2026 р.

Вихідні дані до бакалаврської роботи: райдужна форель, неповносистемне господарство, холодноводне господарство, товарна продукція холодноводне господарство.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Рибницько-біологічна характеристика райдужної форелі;
2. Обґрунтувати вибір місця розташування проєктованого господарства;
3. Описати технологічний процеси вирощування риби в проєктованому господарстві;
4. Провести розрахунок потреб проєктованого господарства у біологічному матеріалі, кормах, добрив та інших засобах для ефективного вирощування риби.
5. Розрахувати економічну ефективність проєктованого господарства.

Перелік графічних документів (за потреби) _____ - _____

Дата видачі завдання _____ 15.11.2025 р. _____

**Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи**

_____ **Ірина КОНОНЕНКО**

**Завдання прийняв
до виконання**

_____ **Валерій КОРНІЙКО**

РЕФЕРАТ

Бакалаврська кваліфікаційна робота «Проект рибного господарства з вирощування товарної продукції цінних видів риб» присвячена розробці проекту ставового форелевого господарства на р. Стрий Львівської обл, потужністю 30 т товарної продукції на рік.

Робота виконана на 51 сторінці друкованого тексту, містить 8 таблиць та 4 рисунки, список літератури налічує 35 джерел.

Мета роботи – розробка обґрунтованого проекту ставового господарства для отримання стабільного обсягу виробництва товарної форелі в умовах передгірських річок Карпатського регіону.

Об'єкт дослідження – технологічний процес вирощування товарної продукції райдужної форелі (*Oncorhynchus mykiss*) в умовах неповносистемного господарства.

Предмет дослідження – технологічні процеси та методи інтенсифікації вирощування товарної ставкової риби (полікультура, штучна годівля, удобрення водойм) та їхній вплив на рибопродуктивність ставків.

Методи досліджень: аналітичний, розрахунковий, порівняльний, техніко-економічний та загальні рибницько-біологічні методи.

У роботі проаналізовано стан форелівництва в Україні та світі, охарактеризовано біологічні особливості райдужної форелі, розроблено технологічну схему вирощування, виконані рибоводно-біологічні розрахунки та проведено оцінку економічної ефективності проекту. Обґрунтовано вибір кормів марок КК-1.3 та Sorrens, щільність посадки 50 екз/м², цикл вирощування 12–18 місяців.

Практична цінність роботи полягає у створенні готового до впровадження інженерно-технологічного та економічного проекту рибного господарства. Результати розрахунків, специфікації підбору обладнання та схеми

автоматизованого моніторингу параметрів води можуть бути безпосередньо використані під час будівництва чи модернізації рибницьких підприємств.

Запропоновані рішення щодо оптимізації водоочищення, раціональної годівлі із застосуванням функціональних добавок та мінімізації енерговитрат (наприклад, за рахунок інтеграції з альтернативними джерелами тепла або вторинними інфраструктурними об'єктами) дозволяють знизити собівартість продукції та підвищити фінансову стійкість бізнесу в реальних ринкових умовах.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: РАЙДУЖНА ФОРЕЛЬ, СТАВОВЕ ГОСПОДАРСТВО, АКВАКУЛЬТУРА, РІЧКА СТРИЙ, ПРОДУКТИВНІСТЬ, ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ, КОРМОВИЙ КОЕФІЦІЄНТ, ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ.

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ.....	4
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	10
1.1. Стан форелівництва в Україні та світі.....	10
1.2. Рибницько-біологічна характеристика райдужної форелі...13	
1.3. Технологічні системи утримання форелі.....	17
1.4. Годівля форелі: корми та кормовий коефіцієнт.....	19
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	22
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	25
3.1. Місце розташування та характеристика проєктованого господарства.....	25
3.2. Гідрологічна та гідрохімічна характеристика р. Стрий.....	26
3.3. Компонування ставів в проєктованому господарстві.....	28
3.4. Технологія вирощування товарної форелі.....	30
3.5. Ветеринарно-санітарні заходи.....	34
3.6. Охорона праці та безпека на виробництві.....	37
РОЗДІЛ 4. РОЗРАХУНКОВА ТА ЕКОНОМІЧНА ЧАСТИНА ПРОЄКТОВАНОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	39
4.1. Розрахунки потреб у біологічному матеріалі та комбікормах для проєктованого господарства.....	39
4.2. Розрахунок потреби в кормах.....	41
4.3. Капітальні витрати на створення господарства.....	42
4.4. Поточні витрати та розрахунок собівартості.....	43
4.5. Показники прибутковості та рентабельності.....	44
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	49

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку світового господарства аквакультура демонструє найвищі темпи зростання серед усіх секторів агропромислового комплексу. За офіційними звітними даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), глобальні обсяги вирощування гідробіонтів стабільно перевищують 90 мільйонів тонн на рік. На тлі системного перелову, антропогенного пресингу та прогресуючого виснаження природних іхтіоресурсів Світового океану, саме штучне відтворення та культивування забезпечує понад 50% загального балансу рибної продукції, що спрямовується на харчові потреби людства [1]. Прогнозоване зростання населення планети у поєднанні з глобальним трендом на диверсифікацію раціону та підвищення споживання високоякісного, легкозасвоюваного тваринного білка, багатого на поліненасичені жирні кислоти (зокрема Омега-3), стимулює подальшу інтенсифікацію та індустріалізацію цієї галузі.

В Україні сектор аквакультури наразі перебуває на етапі структурної трансформації, що зумовлює нерівномірність його розвитку. Історично домінуюче класичне ставкове рибництво, що традиційно базується на екстенсивному чи напівінтенсивному вирощуванні коропових видів риби (короп лускатий та дзеркальний, білий і строкатий товстолобики, білий амур) у полікультурі, поступово втрачає свої конкурентні переваги. Це пов'язано зі зміною кліматичних умов (обмілінням та евтрофікацією водойм), сезонністю виробництва та відносно низькою маржинальністю продукції.

Як наслідок, вітчизняні виробники переорієнтовуються на інноваційні, технологічно місткі та високорентабельні напрями індустріальної аквакультури – осетрівництво (отримання харчової чорної ікри та делікатесного м'яса), вирощування тилапії та кларієвого сома в УЗВ, а також холодноводне форелівництво [2].

Особливого стратегічного значення набуває розведення лососевих у Карпатському регіоні. Передгірські та гірські райони України володіють

унікальним природно-ресурсним потенціалом для організації форелевих господарств басейнового або садкового типу. Наявність джерел із чистими, оліготрофними, насиченими киснем водами, що мають стабільний низькотемпературний режим (оптимальний для холодноводної аквакультури) та мінімальний рівень суспендованих речовин, ідеально задовольняє жорсткі біологічні та екологічні потреби райдужної форелі (*Oncorhynchus mykiss*) [3, 4].

Актуальність обраної теми визначається кількома чинниками. По-перше, внутрішнє виробництво форелі в Україні не перевищує 6–8 тис. тонн на рік, тоді як потреба ринку становить щонайменше 15–20 тис. тонн. Дефіцит покривається імпортом, переважно з Норвегії та Туреччини. По-друге, Львівська область має значний потенціал для розвитку форелівництва завдяки розгалуженій мережі чистих карпатських річок. По-третє, ставове форелівництво з використанням сучасних технологій годівлі та управління водообміном дозволяє отримувати конкурентоспроможну продукцію з мінімальним екологічним навантаженням на водойми [3, 7].

Перспективи розвитку форелівництва пов'язані з впровадженням інтенсивних технологій, зокрема застосуванням спеціалізованих повнораціонних комбікормів – вітчизняного виробництва (КК-1,3) та імпортних (Correns). Висока якість кормів забезпечує прискорений ріст риби, знижує кормовий коефіцієнт та мінімізує забруднення водойм органічними речовинами. Поєднання природних переваг р. Стрий з науково обґрунтованими технологічними підходами створює передумови для отримання рентабельного виробництва [5, 8, 15].

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є розробка проекту ставового господарства для вирощування товарної райдужної форелі потужністю 30 тонн на рік на річці Стрий Львівської області.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати сучасний стан і тенденції розвитку форелівництва в Україні та провідних країнах світу;

- вивчити біологічні особливості райдужної форелі як об'єкта інтенсивної аквакультури;
- охарактеризувати гідрологічні та гідрохімічні умови річки Стрий як джерела водопостачання;
- обґрунтувати технологічні параметри вирощування (щільність посадки, цикл, годівля) для умов ставового господарства;
- виконати рибоводно-біологічні розрахунки потреби в посадковому матеріалі та кормах;
- оцінити економічну ефективність проєктованого господарства;
- розглянути питання охорони праці та біобезпеки.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Стан форелівництва в Україні та світі.

Світове виробництво райдужної форелі (*Oncorhynchus mykiss*) є важливим сегментом глобальної аквакультури. За даними FAO, щорічний обсяг вирощування цього виду перевищує 900 тис. тонн, і він входить до десятки найпопулярніших об'єктів аквакультури у світі [1]. Провідними виробниками є Чилі, Норвегія, Іран, Туреччина та країни Євросоюзу – Данія, Франція, Фінляндія та Іспанія. Ці країни довели, що інтенсивне ставкове та садкове форелівництво є економічно вигідним навіть за умов суворого екологічного контролю [9, 14].

У Туреччині за останні два десятиліття виробництво форелі зросло з кількох тисяч до понад 120 тис. тонн на рік, що перетворило цю країну на одного з найбільших світових виробників. Секрет успіху – масштабне будівництво проточних ставів у гірських районах, широке застосування спеціалізованих кормів та державна підтримка малих фермерських господарств [10, 11]. Схожий шлях обрали Іран та Грузія, де форелівництво швидко стає стратегічним напрямом аграрного сектора.

Ось суттєво розширений, науково та економічно обґрунтований варіант вашого тексту для дипломного проєкту. Матеріал структуровано за класичними канонами академічного огляду, додано професійну термінологію, деталізовано технологічні ризики та актуалізовано економічні показники ринку станом на 2024–2026 роки.

Холодноводне лососівництво в Україні має глибоке історичне коріння, а його індустріальне становлення традиційно пов'язане з географічними та гідрологічними особливостями Закарпатського та Прикарпатського регіонів. У другій половині XX століття на базі чистих гірських джерел було створено потужну мережу державних форелевих комплексів та риборозплідників. Головним завданням цих підприємств було стабільне забезпечення делікатесною рибною продукцією рекреаційно-курортного сектору (санаторіїв, пансіонатів) та внутрішнього ринку великих міських агломерацій.

Деструкційні процеси перехідної економіки після розпаду СРСР призвели до системної кризи галузі: більшість великих держгоспів зазнали технологічного занепаду через знос основних фондів та втрату централізованого фінансування. Подальша приватизація та реструктуризація активів відбувалися нерівномірно. Лише частина підприємств змогла залучити приватний капітал для модернізації виробництва. На сучасному етапі вітчизняні потужності забезпечують валовий вихід товарної форелі на рівні 6–8 тис. тонн на рік. Попри позитивну динаміку відновлення, цей обсяг покриває лише 35–40% реальної місткості внутрішнього ринку [4, 13], що обумовлює високу частку імпорту охолодженої та замороженої лососевої продукції.

Географічна архітектура виробництва залишається чітко локалізованою: близько 70% усіх функціонуючих форелевих господарств зосереджено в Івано-Франківській, Закарпатській та Львівській областях. За масштабністю та рівнем інтенсифікації ці суб'єкти господарювання класифікуються за трьома основними категоріями:

- Мікропідприємства та сімейні ферми (площею 0,1–0,5 га), орієнтовані на локальні ринки збуту або інтегровані у зелений туризм;
- Середні товарні господарства (площею 1–5 га) з басейновим типом вирощування;
- Великі промислові комплекси (площею понад 10 га) з повним біологічним циклом.

Організаційно-технологічна структура більшості ферм базується на екстенсивному використанні природного стоку карпатських річок за допомогою прямоточних земляних або бетонних басейнів. Спрямування руслового стоку безпосередньо у вирощувальні ємності суттєво мінімізує початкові капітальні інвестиції та операційні витрати на електроенергію.

Проте така біосистема характеризується критичною залежністю від гідрологічних коливань: сезонні паводки викликають різке підвищення каламутності води (вміст суспендованих речовин), що травмує зябровий апарат лососевих, а літня межень супроводжується небезпечним підвищенням

температури води вище за критичні 22–24°C та падінням рівня розчиненого кисню, провокуючи асфіксію та спалахи інфекційних захворювань [3, 5].

Маркетинговий аналіз українського ринку свідчить про стійкий тренд до збільшення споживчого попиту на форель. Наразі середньорічне споживання лососевих на душу населення в Україні коливається в межах 0,3–0,5 кг, тоді як у країнах Європейського Союзу цей показник досягає 1,5–3,0 кг [14, 22]. Цей розрив демонструє колосальний потенціал для екстенсивного та інтенсивного розширення місткості ринку.

Економічна привабливість сегменту для інвесторів підтверджується динамікою оптово-роздрібних цін. Протягом 2024–2025 років та у першій половині 2026 року ринкова вартість свіжої та охолодженої форелі утримувала стабільний високий діапазон — від 220 до 320 грн/кг (залежно від регіону, каналу збуту та товарної маси штуки риби: порційна форель 300–400 г чи велика патрана риба вагою понад 1 кг) [21, 23]. Така цінова кон'юнктура забезпечує високий рівень рентабельності навіть за умов макроекономічної нестабільності.

Попри високу маржинальність, стримування індустріального масштабування галузі зумовлене дією низки системних деструктивних чинників:

1. Дефіцит оборотних коштів та дороговизна кредитування: високі капітальні витрати на старті та тривалий операційний цикл (вирощування до товарної кондиції триває 12–18 місяців) обмежують доступ малого бізнесу до технологій.

2. Абсолютна залежність від імпорту кормів: в Україні відсутнє промислове виробництво високоякісних екструдованих стартових та продукційних комбикормів для лососевих із високим вмістом ліпідів і протеїнів. Імпорт європейських кормів (Aller Aqua, Biomar, Coppens) піддає вітчизняних виробників суттєвим валютним ризикам та логістичним деформаціям.

3. Нестача кадрів: відчувається гострий брак кваліфікованих іхтіологів, рибоводів-технологів та інженерів штучних екосистем, здатних працювати із сучасним автоматизованим обладнанням.

4. Інституційні бар'єри: уезважаючи на базовий Закон України «Про аквакультуру» (2012 р.) [2], механізми довгострокової оренди акваторій, специфікація спеціального товарного рибного господарства (СТРГ) та процедури отримання дозволів на спецводокористування гірських річок залишаються надмірно бюрократизованими й потребують реформування згідно з європейськими директивами.

Утім, вектор розвитку вітчизняного агробізнесу чітко спрямований на диверсифікацію за рахунок аквакультури. Інтерес фермерів до форелівництва стимулює поступовий технологічний перехід: нові господарства все частіше інтегрують елементи автоматизації – механічні барабанні фільтри, системи штучної оксигенації та автоматичні годівниці. Синергетичне поєднання унікального природно-ресурсного потенціалу Карпат, незадоволеного внутрішнього попиту та поступового підвищення технологічної грамотності українських підприємців створює об'єктивні передумови для якісного стрибка галузі найближчими роками [4, 25].

1.2. Рибницько-біологічна характеристика райдужної форелі.

Райдужна форель (*Oncorhynchus mykiss* Walbaum, 1792) є представником родини *Salmonidae*, яка об'єднує найбільш цінних об'єктів прісноводної аквакультури (рис. 1.1). Природний ареал цього виду охоплює тихоокеанське узбережжя Північної Америки – від Аляски до Каліфорнії, а також річки Камчатки та Приморського краю Росії. Завдяки видатній пластичності та господарській цінності форель успішно акліматизована приблизно у 80 країнах світу на всіх континентах, крім Антарктиди [11, 15].

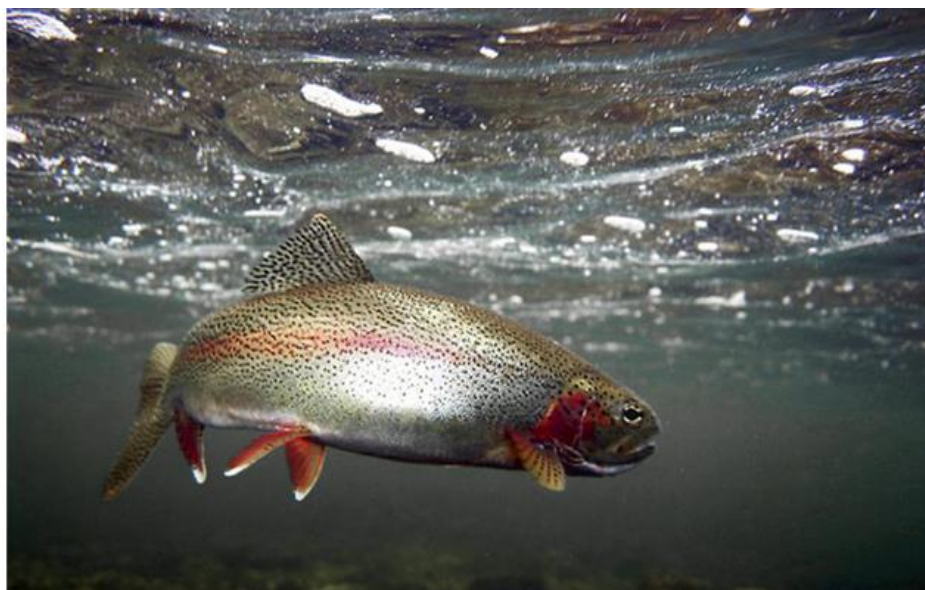

Рис 1.1 Райдужна форель (*Oncorhynchus mykiss* Walbaum, 1792)

Морфологічно райдужна форель характеризується веретеноподібним тілом, злегка стисненим з боків, із загостреним рилом та вилоподібним хвостовим плавцем. Характерна ознака виду – широка пурпурово-рожева смуга вздовж бічної лінії, що і дала назву «райдужна». Лусок дрібних налічується 115–130 в бічній лінії. Спинний плавець має 10–12 м'яких і 3–4 тверді промені. Наявний жировий плавець між спинним та хвостовим – специфічна ознака лососевих. Довжина тіла в культурі досягає 70–80 см, маса – до 5–7 кг [11, 16].

Забарвлення тіла мінливе й залежить від умов утримання, стадії статевого циклу та штаму. У товарних господарствах, де риба вирощується в бетонних ставках, забарвлення зазвичай більш бліде – сріблясте з темними плямами на спині та боках. Статеводозрілі самці в нерестовий період набувають яскравого забарвлення з вираженою рожевою смугою [16, 17].

Температурний оптимум для вирощування райдужної форелі становить 14–18°C. За таких умов риба активно споживає корм, демонструє максимальні темпи росту та найбільш ефективно засвоює поживні речовини. При підвищенні температури понад 20°C інтенсивність живлення знижується, при перевищенні 22–24°C настає теплова загибель. Нижня межа активного живлення – 4–5°C, при температурі нижче 3°C форель припиняє споживати корм [15, 19].

Вміст розчиненого у воді кисню є критичним параметром для форелі як оксифільного виду. Мінімально допустима концентрація кисню у воді – 7 мг/л, оптимальна – 9–12 мг/л. При зниженні нижче 6 мг/л спостерігається пригнічення фізіологічних функцій, нижче 5 мг/л – масова загибель. Саме тому форелівництво можливе лише в чистих проточних водоймах із постійним надходженням насиченої киснем води [7, 15].

Водневий показник (рН) для форелі має залишатися в межах 6,5–8,5. Оптимальний – 7,0–8,0. Відхилення від цих меж викликає порушення осморегуляції та загальний стрес. Жорсткість води менш критична, але надмірно м'яка або жорстка вода потребує корекції. Вміст аміаку не повинен перевищувати 0,02 мг/л (NH_3), нітритів – 0,1 мг/л, нітратів – 100 мг/л [6, 18].

Ріст форелі залежить від температури, якості та кількості корму, щільності посадки й генетичного потенціалу. Однорічки масою 30 г за оптимальних умов вирощування та застосування якісних кормів здатні досягти маси 350–500 г за 150–180 діб (5–6 місяців). Добовий приріст у цей період складає приблизно 1,8–3,2 г/екз., або 1,5–2,0% від маси тіла [15, 20].

Статева зрілість настає у самок на 3–4 році, у самців – на 2–3 році. Нерестовий сезон – лютий-квітень за температури 6–10°C, що значно нижче, порівняно з іншими видами риб (рис. 1.2). Плодючість становить 1500–3000 ікринок на кг маси самки. Діаметр ікринок – 4–6 мм, інкубація ікри за температури 10°C триває близько 28–30 діб [11, 17].

Форель є хижаком і у природних умовах живиться безхребетними, комахами, дрібною рибою. В умовах аквакультури основою раціону є спеціалізовані гранульовані корми з високим вмістом протеїну (42–48%) та жиру (18–24%). Саме висока частка тваринного протеїну в кормі зумовлює якісні характеристики м'яса форелі – ніжну текстуру та характерний смак [8, 20].

Одним із найбільш критичних рибницько-біологічних та господарських показників, що безпосередньо визначає фінансово-економічну спроможність та загальну біопродуктивність форелевого господарства, є коефіцієнт виживання риб на різних етапах онтогенезу. Цей індикатор є інтегральним відображенням

адаптаційного потенціалу гідробіонтів, якості екологічного менеджменту у вирощувальних ємностях та збалансованості стратегії годівлі.

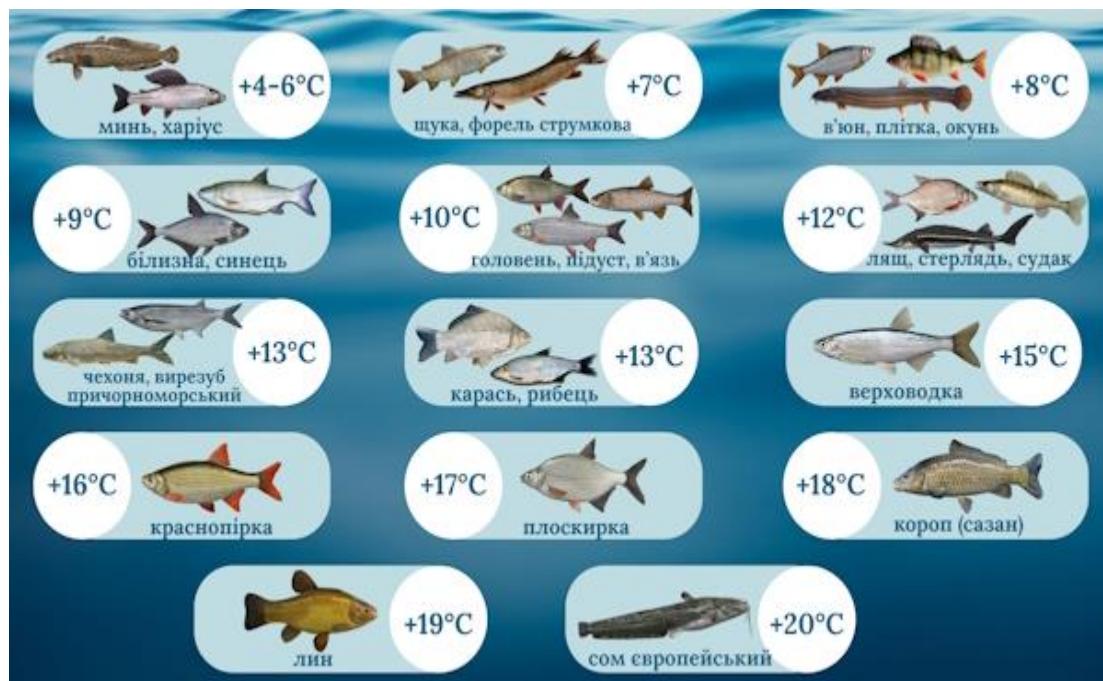

Рис. 1.2. Температурний режим під час нересту

Динаміка життестійкості райдужної форелі (*Oncorhynchus mykiss*) має чітко виражену залежність від вікової групи та маси тіла риби:

- Рибний матеріал старших вікових груп (цьоголітки, підрощені та товарні дволітки): За умови оптимізації параметрів гідрохімічного режиму, дотримання нормативної щільності посадки та застосування повнораціонних екструдованих кормів, рівень виживання стабільно утримується в межах 90–95% [15]. На цих етапах організм риби вже має повністю сформовану імунну систему, розвинений зябровий апарат та високу резистентність до коливань факторів зовнішнього середовища. Основні втрати (відхід) у старшому стадії зазвичай пов'язані з форс-мажорними антропогенними чи кліматичними чинниками: механічними травмами під час сортування, літнім дефіцитом розчиненого у воді кисню або випадковими спалахами бактеріальних інфекцій (наприклад, фурункульозу чи флексибактеріозу).

- Ранні стадії онтогенезу (личинки, мальки, молодь): У молодших вікових групах коефіцієнт виживання є суттєво нижчим, а крива смертності має

нелінійний характер із кількома критичними піками [19]. Життестійкість на цих етапах детермінується двома фундаментальними факторами:

1. *Якість інкубаційного процесу:* Стан ембріонів безпосередньо залежить від фізіологічної зрілості та генетичної якості статевих продуктів плідників, а також від стабільності температурного і кисневого режимів в інкубаційних апаратах (типу Вейса чи Лонгштрата). Будь-які температурні шоки або накопичення метаболітів під час ембріогенезу призводять до аномалій розвитку та масової загибелі на етапі вилуплення.

2. *Ефективність переходу на екзогенне живлення:* Найбільш критичним моментом у форелівництві є етап змішаного живлення (резорбція жовткового мішка) та старт активного лову корму. Виживання молоді у цей період цілковито залежить від якості стартових мікрокапсульованих комбікормів. Вони повинні мати високу засвоюваність (вміст сирого протеїну не менше 50–55%), оптимальний розмір крупки, відповідний до ширини ротового апарату малька, та високу гідродинамічну стабільність (для запобігання забрудненню води). Брак незамінних амінокислот, фосфоліпідів або вітамінів у стартовому раціоні викликає незворотні дистрофічні зміни в гепатопанкреасі та масовий відхід молоді («відхід на старті»).

З огляду на це, максимізація коефіцієнта виживання на ранніх етапах потребує суворого дотримання протоколів біобезпеки, використання автоматизованих систем мікродозування корму, контролю за світловим режимом (що стимулює пошукову активність мальків) та своєчасної калібровки (сортування) молоді для нівелювання явища канібалізму, який є природно властивим для лососевих. Оптимізація цих процесів дозволяє підняти виживання молоді до нормативних промислових показників (75–85%), що істотно знижує собівартість кінцевої товарної продукції.

1.3. Технологічні системи утримання форелі

Виробництво товарної форелі в умовах сучасної аквакультури здійснюється переважно в трьох типах систем: традиційних проточних ставах

(земляних або бетонних), садкових господарствах та рециркуляційних аквакультурних системах (РАС) [10, 24].

Проточні бетонні стави (лотки) – найпоширеніший тип господарств для регіонів з достатньою кількістю холодноводних річок та джерел. Вода безперервно надходить у ставок та відводиться, забезпечуючи стабільний гідрохімічний режим. Перевагами цього типу є відносна простота обслуговування, низька вартість будівництва порівняно з РАС, природна аерація при проходженні через стави. Недоліки – залежність від якості водного джерела та обсягу стоку [7, 10].

Форма ставів для форелівництва переважно прямокутна або лоткова. Оптимальне співвідношення довжини до ширини – від 4:1 до 10:1. Таке планування забезпечує рівномірний потік води та самоочищення дна від осаду. Глибина проточних ставів становить 0,8–1,5 м. Площа нагульних ставів у сучасних господарствах – від 200 до 1500 м², оптимально – 400–600 м², що зручно для обслуговування та технічного обслуговування [3, 7].

Водообмін у проточних ставах характеризується показником кратності заміни води. Для інтенсивного форелівництва мінімально допустимий водообмін – 3–5 разів на годину, оптимальний – 8–10 разів. Це забезпечує видалення продуктів метаболізму риби (аміак, CO₂) та підтримку концентрації кисню на потрібному рівні [6, 19].

Каскадне розташування ставів є ефективним способом організації водопостачання на рельєфних ділянках. Вода самопливом надходить зверху вниз, перетікаючи з одного ставу в інший. При перепаді рівнів між ставами відбувається природна аерація, що суттєво знижує витрати на штучну аерацію. Такий підхід широко застосовується в умовах передгірських господарств Карпатського регіону [3, 18].

Садкове форелівництво набуло поширення переважно на великих озерах та водосховищах. Риба вирощується в сітчастих клітинах, занурених у воду. Перевага – можливість використання великих водойм без будівництва ставів.

Недолік – залежність від погодних умов, температурних коливань та ризик забруднення водойми [10, 14].

Рециркуляційні аквакультурні системи (РАС) – найінтенсивніший тип, де 90–98% води очищається та повертається у виробничий цикл. Це дозволяє розміщувати господарства незалежно від наявності водних об'єктів. Однак РАС потребують значних капітальних вкладень, стабільного енергопостачання та кваліфікованого обслуговування. Для малих і середніх господарств у Карпатському регіоні, де є достатні водні ресурси, проточна система є значно більш доцільним вибором [24, 25].

1.4. Годівля форелі: корми та кормовий коефіцієнт

Годівля є ключовим виробничим фактором у форелівництві, що визначає темпи росту риби, якість продукції та рентабельність господарства. У сучасній аквакультурі для годівлі форелі використовуються виключно повнораціонні гранульовані корми, які повністю замінили «вологі» корми з рибного фаршу та інших напівфабрикатів [8, 20].

Серед вітчизняних кормів найбільш поширеним є комбікорм КК-1.3 (форелевий), що виробляється за ДСТУ та містить повний набір поживних речовин для забезпечення нормального росту та розвитку риби. Склад корму КК-1.3 включає рибне борошно (28–32%), рослинні компоненти (соєвий шрот, пшениця), рибний жир, вітамінно-мінеральний преміксим та антиоксиданти. Вміст сирого протеїну – не менше 40%, жиру – 18–22% [7, 8].

Серед імпортованих кормів провідне місце займають продукти компанії Сорренс (Нідерланди) (рис. 1.3). Корм Сорренс для форелі характеризується однорідним гранулюванням, стабільним хімічним складом та відмінною поїдуваністю. Вміст протеїну – 42–48%, жиру – 20–26%, що забезпечує кормовий коефіцієнт (КК) у діапазоні 0,9–1,1 кг/кг приросту [20, 23]. Стабільна якість та ефективність кормів Сорренс підтверджена численними дослідженнями в умовах європейських форелевих господарств (таблиця 1.1).

Рис 1.3 Корм фірми Coppens

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика основних кормів для форелі

Показник	КК-1.3 (вітчизняний)	Coppens (Нідерланди)
Вміст протеїну, %	40–42	44–48
Вміст жиру, %	18–22	22–26
Кормовий коефіцієнт	1,1–1,3	0,9–1,1
Розміри гранул, мм	1,5–6,0	1,5–6,0
Ціна (орієнтовна), грн/кг	80–100	120–150
Поїдуваність	добра	відмінна

Кормовий коефіцієнт (КК) – ключовий показник ефективності годівлі, що відображає кількість корму (кг), витраченого на отримання 1 кг приросту. Для якісних повнораціонних кормів КК у форелівництві становить 1,0–1,3 кг/кг.

Чинники, що підвищують КК: відхилення температури від оптимальної, неправильно підібраний розмір гранул, стрес від надмірної щільності посадки, патологічні стани [8, 19].

Розмір гранул підбирається відповідно до розміру риби. Для молоді масою до 5 г – мікрогранули 0,5–1,0 мм, для риби 5–50 г – 2,0–3,0 мм, для риби 50–200 г – 3,0–4,5 мм, для риби понад 200 г – 4,5–6,0 мм. Неправильно підібраний розмір гранул знижує поїдуваність та підвищує втрати корму [8].

Кратність годівлі залежить від розміру риби та температури води. Молодь годують 6–8 разів на добу, рибу масою 50–200 г – 3–4 рази, товарну рибу – 2–3 рази. Добова норма годівлі (% від маси тіла) для риби масою 30 г при температурі 16°C становить близько 1,8–2,0%, для риби масою 200 г – 1,2–1,5%, для риби масою 400 г – 0,8–1,0% [8, 20].

Важливим аспектом є автоматизація годівлі. Застосування автоматичних кормороздавачів із таймером або сенсорами «на вимогу» дозволяє знизити кормовий коефіцієнт на 10–15%, оскільки забезпечує рівномірне надходження корму невеликими порціями та мінімізує його відхід у воду [23, 25].

Висновок до огляду літератури. Аналіз наукових та виробничих джерел свідчить про те, що ставове форелівництво є перспективним напрямом аквакультури для умов Карпатського регіону України. Застосування якісних кормів (КК-1.3 та Coppens), дотримання оптимальних технологічних параметрів (температура 14–18°C, щільність посадки 50 екз/м², цикл вирощування 150–180 діб) забезпечує отримання товарної риби масою 350–500 г з кормовим коефіцієнтом 1,1–1,3 та виживанням 90–95%.

РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Об'єктом дослідження є технологічний процес проектування та функціонування ставового господарства з вирощування товарної райдужної форелі (*Oncorhynchus mykiss*) на базі р. Стрий у Львівській області. Дослідження носить розрахунково-технологічний характер та спрямоване на обґрунтування проєктних рішень для господарства потужністю 30 тонн на рік.

Нормативною та методичною основою дослідження слугували:

- Закон України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI [2];
- Водний кодекс України (редакція 2024 р.) [3];
- ВНТП 01-05. Відомчі норми технологічного проектування об'єктів рибництва [6];
- ДСТУ 7402:2013 «Форель райдужна жива. Технічні умови» [4];
- ДСТУ 4867:2007 «Риба жива. Технічні умови» [5];
- Ветеринарно-санітарні правила для рибницьких господарств [7];
- Методичні рекомендації з інтенсивного вирощування лососевих (НУБіП України, 2022) [28].

Методи досліджень включали:

- Аналітичний метод – аналіз наукової літератури, нормативної документації та виробничого досвіду форелевих господарств;
- Розрахунковий метод – виконання рибоводно-біологічних та техніко-економічних розрахунків за стандартними методиками;
- Порівняльний метод – зіставлення різних технологічних підходів для обґрунтування оптимальних параметрів;
- Техніко-економічний аналіз – оцінка капітальних витрат, поточних витрат, собівартості продукції та показників рентабельності.

Рибоводно-біологічні розрахунки виконувались за загальноприйнятою методологією для аквакультури, що передбачає послідовне визначення: потреби в посадковому матеріалі, виходу товарної продукції, кількості та площі нагульних ставів, потреби в кормах та воді.

Експериментально-проектні дослідження та технологічні розрахунки проводилися стосовно умов проектування індустріального рибного господарства з вирощування цінних видів риб проектною потужністю 30 000 кг/рік (30 т/рік) товарної продукції. Об'єктом культивування було обрано райдужну форель (*Oncorhynchus mykiss*).

Географічно майданчик для розгортання форелевого господарства локалізовано в селі Заріччя Стрийського району Львівської області. Основним джерелом водопостачання рибницьких об'єктів визначено річку Стрий, яка за своїми гідрохімічними та температурними показниками відповідає біологічним нормативам холодноводної аквакультури.

Вирощування риби в нагульний період заплановано здійснювати у спеціалізованих нагульних ставах (басейнах) із проектною площею ложа 400 м² (допустимий діапазон коливань – від 350 до 500 м²). Технологічна схема передбачає використання однорічок форелі як посадкового матеріалу з початковою середньою наважкою 30 г. Посадка риби у нагульні ємності здійснюється з нормативною щільністю 50 екз/м².

Тривалість повного циклу вирощування риби від моменту зариблення до досягнення порційної товарної кондиції становить 150–180 діб (у середньому 5–6 місяців). Кінцева середня маса товарної форелі на виході становить 350–500 г, із розрахунковим середнім показником штуки риби 400 г. За базове значення коефіцієнта виживання іхтіомаси протягом нагульного періоду, з урахуванням технологічних ризиків, прийнято 92% (при загальному нормативному діапазоні 90–95%).

Термічний режим водного середовища у вирощувальних спорудах підтримується в межах 14–18°C із забезпеченням оптимального значення на рівні 16°C, що стимулює максимальну інтенсивність обміну речовин та приросту біомаси.

Стратегія годівлі базується на застосуванні високоякісних повнораціонних екструдованих комбікормів марки КК-1,3 вітчизняного виробництва та лінійки спеціалізованих лососевих кормів від компанії Corpens. Кормовий коефіцієнт у

розрахунках прийнято на рівні 1,2 (при плановому діапазоні 1,1–1,3), що свідчить про високу поживну цінність раціонів та ефективну конверсію корму в приріст маси тіла райдужної форелі.

Реалізація товарної продукції форелі здійснюватиметься у продуктові супермаркети, спеціалізовані рибні мережі та продуктові ринки.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Місце розташування та характеристика проєктованого господарства.

Проєкт форелевого господарства реалізується у с. Заріччя Стрийського району Львівської області, в заплаві р. Стрий (рис. 2.1). Вибір ділянки зумовлений сукупністю природно-географічних, транспортних та економічних факторів, що разом забезпечують оптимальні умови для інтенсивного форелівництва.

Рис 1.4. Загальний вигляд місця розташування господарства

З природно-географічного погляду ділянка розташована в зоні з м'яким вологим кліматом та достатньою кількістю опадів. Річка Стрий у цьому місці характеризується стабільним стоком, чистою водою та температурою, що протягом вегетаційного сезону тримається в межах 14–18°C. Ґрунти ділянки – суглинки та глини, придатні для зведення бетонних споруд без додаткового

уцільнення основи. Рельєф – пологий схил у бік річки, що полегшує організацію самопливного водопостачання та самопливного відведення стічних вод [3, 6].

З транспортного погляду ділянка має зручне автомобільне сполучення з Львовом (відстань ~ 80 км), Стриєм (~ 15 км), Трускавцем (~ 30 км). Близькість до туристичних та рекреаційних центрів регіону є важливим чинником для збуту живої риби та свіжої охолодженої продукції.

Загальна площа господарства – близько 1,5 га, з яких: під ставами – 0,55 га, під допоміжними спорудами (кормовий цех, склад, адміністративно-побутовий корпус) – 0,1 га, під'їзні шляхи та санітарні зони – 0,3 га, буферна зона та зелені насадження – 0,55 га.

Структура господарства включає:

- 10 нагульних бетонних ставів площею 400 м² кожен (40 × 10 м);
- 2 карантинних стави площею 100 м² кожен;
- 1 став передпродажної витримки площею 200 м²;
- водозабірну споруду на р. Стрий з фільтрами грубого очищення та рибозахисними сітками;
- магістральний підвідний канал та розподільчу систему;
- систему скидання та очищення відхідних вод (ставок-відстійник, фільтрувальні матеріали);
- кормосховище та кімнату приготування кормів;
- автоматичні кормороздавачі у кожному ставі;
 - побутові та адміністративні приміщення;
 - автономне аварійне електроживлення (генератор);
 - систему відеоспостереження та охорони.

3.2. Гідрологічна та гідрохімічна характеристика р. Стрий.

Річка Стрий – права притока Дністра, що бере початок на схилах Карпат і протікає переважно через Львівську та Івано-Франківську області. Загальна довжина річки становить 232 км, площа водозбору – 3060 км². Більша частина

річища проходить через карпатські передгір'я та горбогірні ландшафти, де річка характеризується швидкою течією та чистою водою гірського типу [25, 26].

Гідрологічний режим річки Стрий відрізняється значними сезонними коливаннями витрат. Середньобагаторічна витрата в районі с. Заріччя становить близько 25–35 м³/с. Максимальні витрати спостерігаються у квітні-травні (паводки від танення снігу в горах) та вересні-жовтні (осінні паводки). Мінімальні витрати – у серпні-вересні, проте навіть у меженний період вони залишаються достатніми для забезпечення водопостачання господарства [25].

Температурний режим річки є визначальним фактором для форелівництва. Середньомісячні температури води в районі проєктованого господарства становлять: березень – 6–8°C, квітень – 10–13°C, травень – 14–16°C, червень – 16–18°C, липень – 17–19°C, серпень – 16–18°C, вересень – 13–15°C, жовтень – 9–12°C, листопад – 5–8°C. Середньовеgetаційна (травень–жовтень) температура – 14–18°C, що є оптимальним діапазоном для інтенсивного вирощування форелі [19, 25].

Гідрохімічний склад води р. Стрий відповідає нормативним вимогам для форелівництва (таблиця 3.1).

Аналіз гідрохімічних показників свідчить про повну придатність річки Стрий для організації форелевого господарства. Всі ключові параметри знаходяться в межах нормативних вимог або перевищують їх у кращий бік. Особливо важливим є стабільно високий вміст розчиненого кисню (9–12 мг/л), що дозволяє підтримувати інтенсивне вирощування без додаткової аерації при помірній щільності посадки [6, 7].

Таблиця 3.1

Гідрохімічні показники річки Стрий

Показник	Значення у р. Стрий	Норматив для форелі
Кисень розчинений, мг/л	9,0–12,0	$\geq 8,0$
pH	7,2–7,8	6,5–8,5
Аміак (NH ₃), мг/л	< 0,01	< 0,02
Нітрити (NO ₂), мг/л	< 0,05	< 0,10
Нітрати (NO ₃), мг/л	1,5–5,0	< 100
Жорсткість загальна, мг-екв/л	2,5–4,0	1,5–8,0
Завислі речовини, мг/л	5–20	< 25
Залізо загальне, мг/л	< 0,1	< 0,2

Ділянка для розміщення господарства розташована поблизу с. Заріччя Стрийського району, де річка має рівнинний характер течії зі стабільним дном та зручним рельєфом для організації самопливного водопостачання. Відстань від запланованого водозабору до першого ставу – близько 150–200 м при перепаді рівнів 1,5–2 м, що є достатнім для організації самопливної системи водопостачання [3, 6].

3.3. Компонування ставів в проєктованому господарстві

Основу виробничої бази складають 10 нагульних ставів бетонного типу прямокутної форми. Кожен став має розміри 40 м × 10 м при глибині води 0,8–1,0 м. Корисна площа одного ставу – 400 м², загальна площа нагульних ставів – 4000 м² (0,40 га). Бетонні стіни товщиною 15–20 см захищені антикорозійним покриттям (таблиця 3.2). Дно має ухил 1–2% у бік водовипускного пристрою, що забезпечує вільне стікання води та осаду при облові [3, 7].

Водопостачання побудоване на принципі самопливу. Вода з річки Стрий надходить через водозабірну споруду з грубими фільтрами (металеві сітки з вічком 3–5 мм) та рибозахисними сітками. Далі по магістральному каналу вода

надходить до розподільчого колодязя, звідки розподіляється між ставами. Регулювання витрати здійснюється засувками на початку кожного ставу.

Таблиця 3.2

Характеристика ставового фонду господарства

Показник	Значення
Кількість нагульних ставів, шт.	10
Розмір одного ставу, м	40 × 10
Площа одного ставу, м ²	400
Глибина води у ставі, м	0,8–1,0
Обсяг води в одному ставі, м ³	320–400
Загальна площа нагульних ставів, м ²	4 000
Щільність посадки, екз./м ²	50
Кількість риби в одному ставі, екз.	20 000
Водообмін, разів/год	8–10
Витрата води на 1 став, л/с	40–50
Загальна витрата води, м ³ /с	0,40–0,50

Система водовипуску побудована на принципі «монаха» – вертикального трубчастого водовипускного пристрою, що дозволяє регулювати рівень води шляхом зняття або установки дощок-шандорів. Це забезпечує можливість поступового або швидкого осушення ставу без застосування насосів. Для повного осушення та облову час спуску ставу – 3–4 години.

Для забезпечення необхідного водообміну (8–10 разів/год при обсязі ставу 320–400 м³) витрата води на один став має становити не менше 40–50 л/с. При 10 ставах загальна витрата становить 400–500 л/с, або 0,40–0,50 м³/с. Для р. Стрий у меженний період це становить лише 1,5–2,0% від середнього стоку, що є допустимим [3, 25].

Розміщення ставів – паралельними рядами по 5 ставів у кожному. Між рядами – технологічний проїзд шириною 5 м для проходу транспорту та

обслуговування обладнання. Вздовж ставів – кормові мостки шириною 1,5 м з металевих сіток для обходу, контролю та годівлі вручну у разі несправності автоматики.

3.4. Технологія вирощування товарної форелі.

Технологічний процес вирощування товарної райдужної форелі (*Oncorhynchus mykiss*) від етапу закупівлі посадкового матеріалу (однорічок) середня масою 30 г до отримання порційної товарної продукції масою 350–500 г (в середньому 400 г) в умовах проєктувального господарства базується на принципах інтенсивної аквакультури. Весь виробничий цикл триває 150–180 діб (5–6 місяців) і складається з низки послідовних, взаємопов'язаних етапів, кожен з яких потребує суворого дотримання біологічних та інженерно-технологічних регламентів [7, 15, 19].

Транспортування рибопосадкового матеріалу здійснюється спеціалізованим автомобільним транспортом (живорибними машинами), обладнаними ізотермічними цистернами з автономними системами комп'ютерного моніторингу, штучної аерації та оксигенації води.

Транспортування лососевих є сильним фізіологічним стресором, тому воно регламентується жорсткими параметрами: температуру води в контейнерах підтримують у межах 8–14°C (залежно від пори року), а щільність перевезення та подача кисню розраховуються так, щоб тривалість рейсу без дозаправки не перевищувала 6–8 годин. Граничний рівень розчиненого кисню під час руху не повинен падати нижче 9–10 мг/дм³.

Після прибуття на господарство зарибок підлягає обов'язковому профілактичному карантинуванню згідно з ветеринарно-санітарними вимогами. Процес триває 14–21 добу і проходить у спеціально виділених ізольованих карантинних ставах. Головна мета цього етапу – адаптація осморегуляторної та імунної систем риби до гідрохімічного складу води р. Стрий, а також виявлення прихованих носіїв інфекційних або інвазійних захворювань [7].

Безпосередньо перед переведенням молоді з карантинного блоку до нагульних споруд проводиться лікувально-профілактична антипаразитарна обробка іхтіомаси. Рибу піддають короткочасним антипаразитарним ваннам у сольовому розчині натрію хлориду (NaCl) з концентрацією 2–3% протягом 5–10 хвилин або використовують суміш органічних кислот. Ця операція дозволяє ефективно звільнити шкірні покриви та зябровий апарат форелі від можливих ектопаразитів (триходин, костій, хілодонел), підсилює виділення захисного слизу та стимулює неспецифічний імунітет після перенесеного транспортного стресу.

Зариблення нагульних басейнів (ставів) здійснюють у ранкові години, коли температура води є мінімальною та стабільною. Перенесення риби виконують за допомогою м'яких безвузлових підсак, пластикових ємностей або спеціальних гідравлічних лотків (живорибопроводів). Важливою умовою є вирівнювання температури води в транспортній та вирощувальних ємностях (різниця не повинна перевищувати $1\text{--}2^{\circ}\text{C}$) для запобігання температурному шоку у молоді. Рибу розподіляють рівномірно по всьому периметру ложа ставу.

Проектом передбачено інтенсивну щільність посадки – 50 екз./м^2 . З огляду на те, що корисна площа дзеркала води одного нагульного ставу становить 400 м^2 , одноразова місткість вирощувальної споруди складає:

$$\text{Кількість риби в 1 ставі} = 400 \text{ м}^2 \times 50 \text{ екз./м}^2 = 20\,000 \text{ екз.}$$

Враховуючи, що нагульний комплекс складається з 10 паралельно функціонуючих ставів, загальна одноразова місткість господарства становить $200\,000 \text{ екз. форелі}$. Завдяки короткому періоду вирощування (150–180 діб) інженерна інфраструктура дозволяє організувати 2 повноцінні виробничі цикли на рік (весняно-літній та осінньо-зимовий).

Таким чином, загальний річний обсяг посадкового матеріалу, що залучається у виробництво, розраховується як:

$$\text{Загальна потреба} = 2 \text{ цикли} \times 10 \text{ ставів} \times 20\,000 \text{ екз./цикл} = 400\,000 \text{ екз./рік}$$

Годівля аквакультури є базовим елементом інтенсивної біотехнології. Проєкт передбачає комбіноване використання повнораціонних екструдованих комбікормів: вітчизняного високопротеїнового корму марки КК-1.3 та високотехнологічних європейських раціонів фірми Correns [8, 20].

Протягом перших 20–30 діб після зариблення (адаптаційний період) для стимуляції харчового рефлексу та забезпечення високих темпів лінійного росту використовується виключно фракційний корм Correns, який має високу привабливість (атрактивність) для риби. Надалі здійснюється поступовий плановий перехід на корми КК-1,3 за схемою заміщення (співвідношення кормів 50:50 протягом тижня, з наступним повним переходом на базовий раціон).

Розрахунок добового раціону (% від маси тіла риби) виконується автоматично на основі спеціальних кормових таблиць виробника, де ключовими перемінними виступають поточна середня наважка штуки риби та фактична температура води:

- При масі тіла 30 г та оптимальній температурі 16°C добова норма становить 1,8–2,0% від загальної біомаси в ставі;
- При досягненні рибою середньої маси 200 г інтенсивність метаболізму дещо знижується, тому норму коригують до 1,2–1,5 %;
- На фінальному етапі перед обловом (400 г) добова роздача становить 0,8–1,0%.

Кормороздача автоматизована — у ставах встановлюються маятникові годівниці типу «Рефлекс» або автоматичні таймерні кормороздавачі з електроприводом. Кількість годувань становить 2–3 рази на добу, що забезпечує рівномірне споживання корму всім стадом та знижує його втрати (кормовий коефіцієнт утримується в межах 1,2).

Для контролю динаміки росту іхтіомаси та оперативного коригування обсягів закупівлі кормів, кожні 14 діб проводяться обов'язкові контрольні лови. З різних точок кожного ставу за допомогою бредня відбирають репрезентативну вибірку у кількості 50–100 екземплярів риб, які підлягають індивідуальному або масовому зважуванню на електронних вагах. На основі цих даних

розраховується середньодобовий і абсолютний приріст, а також фактична біомаса риби в ємності.

Гідрохімічний контроль є критичним фактором біобезпеки і розділений на дві категорії:

- Щоденний експрес-моніторинг: температура води та концентрація розчиненого кисню (за допомогою портативних оксиметрів двічі на добу — вранці перед годівлею та ввечері). Мінімальний поріг кисню для форелі становить 7 мг/л.
- Щотижневий розширений аналіз: вимірювання активної реакції середовища (рН – оптимум 6,5–8,0), концентрації токсичних продуктів азотистого обміну за допомогою лабораторних фотометрів або тест-систем: вільного амонію (NH_4^+), нітритів (NO_2^-) та нітратів (NO_3^-).

Вилучення товарної продукції зі ставів здійснюється двома основними методами залежно від поточної маркетингової стратегії господарства:

- Частковий (вибірковий) облов: проводиться в міру дозрівання окремих особин до ринкових кондицій (350–500 г). Для цього використовують спеціальні ручні сортувальні рамки (решітки) з каліброваним кроком між прутами. Менша риба проходить крізь решітку і залишається у ставу для подальшого нагулу, а товарна форель відбирається для реалізації.
- Суцільний (тотальний) облов: реалізується під час завершення виробничого циклу. Воду в ставу повільно, протягом кількох годин, спускають через донний водовипуск (монах). Риба під дією току води концентрується у спеціальному бетонному рибозбірному приймку (рибозбірнику) за межами або всередині ставу, звідки її легко виловлюють сачками без нанесення механічних пошкоджень лусці та шкірі.

Перед відвантаженням споживачу товарну форель витримують без годівлі протягом 24–48 год у чистій проточній воді («сажалках») для повного очищення шлунково-кишкового тракту та видалення можливих сторонніх присмаків (наприклад, присмаку геосміну/мулу), що гарантує найвищу гастрономічну якість кінцевого продукту.

3.5. Ветеринарно-санітарні заходи

Забезпечення ветеринарно-санітарної безпеки є базовим лімітуючим чинником інтенсивної аквакультури, оскільки висока щільність посадки (50 екз/м²) у нагульних ставах підвищує ризик стрімкого поширення інфекційних та інвазійних захворювань. Комплексна система біобезпеки проєкту розроблена відповідно до чинних ветеринарно-санітарних правил для рибницьких господарств і диференціюється на три взаємопов'язані блоки: профілактичний, лікувальний (терапевтичний) та санітарно-меліоративний [7, 29].

Превентивна медицина є основою збереження іхтіомаси. Проєкт передбачає впровадження таких обов'язкових регламентів:

- Карантинний інкубаційний період: Кожна завезена партія однорічок форелі ізолюється у спеціальному карантинному блоці на термін не менше 21 доби. Протягом цього часу здійснюється щоденне спостереження за етологічними реакціями (характером плавання, динамікою споживання корму) та триразовий клінічний огляд збудників хвороб.
- Клінічний та інвазійний моніторинг: Щомісяця (а в літній критичний період – кожні дві тижні) проводиться вибіркове іхтіопатологічне розтирання та мікроскопія зішкрібків зі шкіри, плавців та зябер риби для виявлення ектопаразитів на доклінічній стадії.
- Гідрохімічний контроль як чинник імунітету: Оскільки хронічний стрес через незадовільну якість води пригнічує імунну систему лососевих, лабораторний аналіз на вміст токсичних метаболітів (NH₄⁺, NO₂⁻) проводиться щотижня.
- Антистресова передпосадкова санація: Перед випуском у нагульний фонд зарибок піддають бальнеотерапії у сольових ваннах (2–3% розчин NaCl) тривалістю 5–10 хвилин безпосередньо в живорибних контейнерах, що сприяє очищенню епітелію та нормалізації осморегуляції.
- Дезінфекція інвентарю: Усі рибницькі знаряддя праці (підсаки, сортувальні рамки, відра) закріплюються за конкретними блоками ставів і після

кожного використання проходять знезараження у дезбар'єрах із розчином віркону або хлораміну.

В умовах ставкового господарства з водопостачанням із поверхневого джерела (р. Стрий) найбільшу загрозу становлять такі нозологічні форми хвороб:

Бактеріальні інфекції:

- Фурункульозу (*Aeromonas salmonicida*): Небезпечна системна бактериємія, що викликає утворення геморагічних фурункулів у м'язах та некроз внутрішніх органів. Профілактика базується на недопущенні травмування риби та контролі залишків корму на ложі. У разі спалаху застосовують сертифіковані антибактеріальні препарати фторхінолонового або окситетрациклінового ряду strictly за призначенням ветеринарного лікаря шляхом введення їх до складу кормової суміші.

- Віброоз або краснуха лососевих (*Vibrio anguillarum*): Геморагічна септицемія, яка активізується при літньому підвищенні температури води. Профілактика полягає в оптимізації водообміну та недопущенні кисневого голодування.

Мікози та паразитарні інвазії (ектопаразитози):

- Сапролегніоз (*Saprolegnia parasitica*): Вторинне мікозне захворювання, яке вражає травмовані ділянки тіла риби та ікру, покриваючи їх ватоподібним нальотом міцелію. Для боротьби застосовують сольові ванни або дозволені органічні фунгіциди.

- Іхтіофтиріоз (*Ichthyophthirius multifiliis*): Інвазія, що викликається інфузоріями («манка»), яка вражає зябра і шкіру, призводячи до асфіксії молоді.

- Гіродактильоз (*Gyrodactylus*) та Дактилогіроз (*Dactylogyrus*): Захворювання, викликані моногенетичними сисунами, які фіксуються на зябрах та шкірі, руйнуючи респіраторний епітелій.

Для профілактики та лікування паразитарних і мікозних спалахів у проєкті закладено регламент застосування розчину формаліну (експозиція у ставі при концентрації 250 мл/м³ води протягом 30–60 хвилин за умови постійної штучної

оксигенації) або проведення профілактичних ванн із сульфатом міді (CuSO_4) під суворим контролем жорсткості води [7, 29].

Утилізація та моніторинг природних відходів

Видалення загиблої риби (сміття) здійснюється щоденно під час ранкового обходу ставів операторами. Виявлені екземпляри негайно вилучаються за допомогою спеціальних виділених підсак, реєструються у «Журналі обліку відходу риби» із зазначенням маси та ймовірної причини загибелі.

Знешкодження трупного матеріалу проводиться суворо відповідно до діючих ветеринарно-санітарних правил утилізації біологічних відходів (вивезення до спеціалізованих біотермічних ям Беккарі або передача за договором на утилізаційні заводи). У випадку перевищення нормативного відходу (масова загибель понад 1–2% іхтіомаси за добу) годівля зупиняється, водопостачання ізолюється, і негайно викликається районна служба ветеринарної медицини для відбору патологічного матеріалу та проведення експрес-діагностики.

Після завершення кожного виробничого циклу та проведення тотального товарного облову нагульний став виводиться на технологічну перерву для санації. Процес включає такі етапи:

1. **Механічне очищення:** Повне осушення ємності, очищення бетонних або земляних стінок та дна від накопиченого рибного шламу, залишків фекалій, детриту та нитчастих водоростей за допомогою гідромоніторів високого тиску.
2. **Хімічна дезінфекція:** Ложе і стіни осушеного ставу обробляють свіжоприготованим вапняним молоком (пушонкою) з розрахунку 2–3 кг негашеного вапна на 1 м² поверхні, або проводять дезінфекцію розчином хлорного вапна (з активним вмістом хлору) чи формальдегіду. Цей захід повністю знищує спори грибів, бактерій та цисти паразитів, які накопичилися у міжсезонний період.
3. **Літування:** Дезінфікований став витримується порожнім під прямим сонячним промінням протягом 5–7 діб. Ультрафіолетове випромінювання забезпечує природну стерилізацію субстрату.

Транспортні засоби (живорибні машини) та контейнери проходять обов'язкову мийку та обробку 1% розчином каустичної соди або спеціалізованими ветеринарними дезрозчинами після кожного рейсу перевезення риби. Весь комплекс ветеринарних втручань, обсяг використаних препаратів, результати лабораторних досліджень води та динаміка здоров'я стада щоденно фіксуються у ветеринарному журналі встановленого зразка, що є обов'язковою умовою для сертифікації продукції господарства за стандартами безпеки харчових продуктів (НАССР).

3.6. Охорона праці та безпека на виробництві

Охорона праці на підприємствах аквакультури регулюється Кодексом законів про працю України, Законом України «Про охорону праці» та галузевими нормативами. У форелевому господарстві специфічними небезпечними факторами є: роботи поблизу відкритих водних об'єктів, використання електрообладнання у вологому середовищі, вантажно-розвантажувальні роботи (мішки з кормами), хімічні засоби дезінфекції (формальдегід, хлорне вапно) [30].

Основні вимоги безпеки праці на виробництві:

- роботи поблизу ставів виконуються у парі (принцип «партнера»);
- одиначна робота поблизу водоймищ заборонена;
- всі електроустановки (аератори, насоси, кормороздавачі) мають бути заземлені та захищені від потрапляння вологи;
- роботи з хімічними засобами дезінфекції (формалін, хлорне вапно) – в засобах індивідуального захисту (гумові рукавиці, окуляри, респіратор);
- підйом мішків з кормом (25–50 кг) – з дотриманням вимог підйому вантажів або із застосуванням засобів механізації;
- наявність засобів надання першої медичної допомоги у побутових приміщеннях;
- проведення щорічного інструктажу з питань охорони праці та пожежної безпеки;
- наявність засобів рятування на воді (рятувальні кола, жилети).

Пожежна безпека забезпечується установкою вогнегасників (не менше одного на кожне приміщення), облаштуванням евакуаційних виходів та встановленням заборони на куріння у виробничих зонах. Кормосховище обладнується пожежною сигналізацією [30].

Екологічна безпека: відхідні води господарства (з підвищеним вмістом органіки та завислих речовин) перед скидом у річку Стрий проходять через ставок-відстійник та фільтрувальний шар. Концентрація завислих речовин у скиді не повинна перевищувати 25 мг/л, аміаку – 0,5 мг/л, відповідно до вимог Водного кодексу України та нормативів гранично допустимих скидів [3, 6].

РОЗДІЛ 4. РОЗРАХУНОК ТА ЕКОНОМІЧНА ЧАСТИНИ ПРОЄКТОВАНОГО ГОСПОДАРСТВА

4.1. Розрахунки потреб у біологічному матеріалі та комбікормах для проєктованого господарства

Рибоводно-біологічні розрахунки є основою для визначення виробничих потужностей господарства, потреби в посадковому матеріалі та кормах. Розрахунки виконано виходячи з таких вихідних параметрів: потужність господарства – 30 000 кг/рік, маса посадкового матеріалу – 30 г, товарна маса – 400 г (середня між 350 та 500 г), виживання – 92%, кількість виробничих циклів на рік – 2 [7, 15].

1. Розрахунок кількості товарної риби за рік:

$$N_{\text{товарна}} = 30\,000 \text{ кг} : 0,400 \text{ кг} = 75\,000 \text{ екз./рік}$$

2. Кількість товарної риби за один виробничий цикл (2 цикли/рік):

$$N_{\text{цикл}} = 75\,000 : 2 = 37\,500 \text{ екз./цикл}$$

3. Кількість посадкового матеріалу на один цикл з урахуванням виживання (92%):

$$N_{\text{посадка}} = 37\,500 : 0,92 = 40\,760 \text{ екз./цикл}$$

4. Загальна кількість однорічок на рік (2 цикли):

$$N_{\text{заг}} = 40\,760 \times 2 = 81\,520 \text{ екз./рік}$$

5. Розрахунок кількості нагульних ставів при щільності 50 екз./м² і площі 400 м²:

$$\text{Кількість риби в 1 ставі} = 50 \times 400 = 20\,000 \text{ екз.}$$

$$\text{Кількість ставів} = 40\,760 : 20\,000 = 2,04 \rightarrow \text{приймаємо 3 стави на один цикл.}$$

Проте, враховуючи, що стави звільняються та повторно заповнюються по черзі (2 цикли на рік), і маючи резерв для карантину та між цикловий ремонт, проєктом передбачено 10 нагульних ставів. Це дозволяє здійснювати ротацію: 5 ставів у першому циклі та 5 – у другому, з перекриттям між циклами. Таким чином, реальна сумарна закладка риби по 10 ставах за рік:

$$N_{10 \text{ ставів}} = 10 \text{ ставів} \times 20\,000 \text{ екз.} = 200\,000 \text{ екз. посадок}$$

Але фактично одночасно завантажено лише 5 ставів, що дає 100 000 екз. одночасно. Такий підхід надає гнучкість та забезпечує безперервність виробництва.

6. Перевірка виходу продукції:

$$\text{Вихід} = 100\,000 \times 0,92 \times 0,400 \text{ кг} = 36\,800 \text{ кг/рік} > 30\,000 \text{ кг/рік}$$

Запас виробничої потужності (понад 20%) є доцільним для покриття нерівномірності циклів та непередбачених втрат.

Загальні потреби господарства у біологічному матеріалі та ставовій площі наведено у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Рибоводно-біологічні розрахунки господарства

Показник	Значення	Одиниця виміру
Потужність господарства	30 000	кг/рік
Товарна маса однієї риби (середня)	400	г
Кількість товарної риби	75 000	екз./рік
Виживання у нагульний період	92	%
Посадковий матеріал (однорічки 30 г)	81 520	екз./рік
Кількість виробничих циклів	2	цикли/рік
Щільність посадки	50	екз./м ²
Площа одного ставу	400	м ²
Кількість риби в 1 ставі	20 000	екз.
Кількість нагульних ставів	10	шт.
Цикл вирощування	150–180	діб

Таким чином, на основі проведених розрахунків обґрунтовано параметри функціонування форелевого господарства з річною потужністю 30 т. Завдяки впровадженню двоциклічного використання нагульного фонду (2 цикли/рік) та оптимізації щільності посадки (50екз/м²), досягається висока ефективність використання площ. Виробничий комплекс площею 4 000 м²(10 ставів по 400 м²)

забезпечує вирощування 75000 екз. товарної форелі із середньою наважкою 400 г при початковій потребі 81520 екз зарибку, що підтверджує збалансованість та біологічну доцільність розробленої технологічної схеми.

4.2. Розрахунок потреби в кормах

Потреба в кормах визначається виходячи з планового приросту біомаси та кормового коефіцієнта (КК). При вирощуванні від 30 г до 400 г приріст на одну рибику становить:

$$\Delta W = 400 - 30 = 370 \text{ г} = 0,370 \text{ кг/екз.}$$

Загальний плановий приріст за рік при виробництві 30 000 кг та посадковій біомасі:

$$\text{Посадкова біомаса} = 81\,520 \times 0,030 = 2\,446 \text{ кг}$$

$$\text{Приріст} = 30\,000 - 2\,446 = 27\,554 \text{ кг}$$

$$\text{Кількість корму при КК} = 1,2:$$

$$Q_{\text{корм}} = 27\,554 \times 1,2 = 33\,065 \text{ кг} \approx 33 \text{ тонни на рік}$$

Частка кормів у структурі витрат є найбільшою статтею виробничих витрат. Тому оптимізація норм годівлі та мінімізація непоїдених залишків є першочерговим завданням для підвищення рентабельності [8, 20, 23].

Таблиця 4.2

Розрахунок потреби в кормах та їх вартість

Показник	КК-1.3	Corpens	Разом
Частка у раціоні, %	60	40	100
Кількість корму, кг/рік	19 839	13 226	33 065
Ціна, грн/кг	90	140	—
Вартість, тис. грн/рік	1 786	1 852	3 638

Примітка: розрахунок наведено для змішаного використання двох кормів. Частка КК-1,3 може бути збільшена до 70–80% для зниження витрат, але не рекомендується перевищувати 80%, щоб зберегти високі темпи росту.

4.3. Капітальні витрати на створення господарства

Капітальні витрати включають усі одноразові інвестиції, необхідні для будівництва господарства та введення його в експлуатацію (таблиця 4.3). До основних статей капітальних витрат належать: проєктно-вишукувальні роботи, будівництво ставів та гідротехнічних споруд, монтаж обладнання та придбання першої партії посадкового матеріалу [21, 23, 24].

Таблиця 4.3

Капітальні витрати на створення форелевого господарства

Найменування	Одиниця виміру	Кількість	Ціна, грн	Сума, тис. грн
Проєктно-вишукувальні роботи	компл.	1	—	200
Будівництво бетонних ставів (10 шт.)	м ²	4 000	2 500	10 000
Водозабір, канали, монахи	компл.	1	—	800
Адмін.-побутовий корпус та склади	м ²	200	8 000	1 600
Кормороздавачі автоматичні (10 шт.)	шт.	10	50 000	500
Аераційне обладнання (10 ставів)	компл.	10	30 000	300
Обладнання для облову та сортування	компл.	1	—	200
Система відеоспостереження	компл.	1	—	100
Генератор резервний	шт.	1	—	150
Транспортний засіб (рибовоз)	шт.	1	—	800

Непередбачені витрати (10%)	—	—	—	1 465
РАЗОМ капітальних витрат	—	—	—	16 115

Таким чином, загальний обсяг капітальних вкладень для створення господарства потужністю 30 тонн на рік становить близько 16,1 млн грн. Значну частину цієї суми складають витрати на будівництво бетонних ставів (62% від загального обсягу), що є характерним для стаціонарних форелевих господарств [21, 24].

4.4. Поточні витрати та розрахунок собівартості

Поточні (операційні) витрати – це щорічні витрати на функціонування господарства. Основні статті: посадковий матеріал, корми, оплата праці, електроенергія, ветеринарні препарати, амортизація тощо (таблиця 4.4).

Таблиця 4.4

Річні поточні витрати господарства

Стаття витрат	Розрахункова основа	Сума, тис. грн/рік
Посадковий матеріал (81 520 екз. × 15 грн/екз.)	ринкова ціна 1 екз. 15 грн	1 223
Корми (33 065 кг при сер. ціні 110 грн/кг)	КК-1.3 60% + Correns 40%	3 637
Оплата праці (5 осіб)	25 000 грн/міс. × 5 × 12 міс.	1 500
ЄСВ (22% від ФОП)	22% від 1 500 тис. грн	330
Електроенергія	15 000 кВт·год × 6 грн	90
Ветеринарні препарати та дезінфекція	за нормами	80
Обслуговування обладнання	2% від вартості обладнання	70
Комунальні послуги	за договорами	30

Амортизація (10 рок., 10% від 16 115 тис.)	лінійний метод	1 612
Непередбачені витрати (5%)	5% від суми	429
РАЗОМ поточних витрат	—	9 001

Собівартість 1 кг товарної форелі:

$$C = 9\,001\,000 : 30\,000 = 300 \text{ грн/кг}$$

Це є конкурентоспроможним показником з огляду на те, що ринкова ціна свіжої форелі в Україні становить 250–350 грн/кг залежно від регіону та каналу збуту [21, 23]. Оптимізація структури годівлі та поступове підвищення ціни реалізації дозволяють отримати прийнятний рівень рентабельності.

4.5. Показники прибутковості та рентабельності

Для оцінки економічної ефективності проєкту проведено розрахунок основних фінансових показників за сценарієм реалізації продукції за середньою ціною 320 грн/кг (оптові поставки до ресторанів та роздрібних мереж Львова та Трускавця).

$$\text{Валовий дохід: } D = 30\,000 \text{ кг} \times 320 \text{ грн/кг} = 9\,600\,000 \text{ грн} = 9\,600 \text{ тис. грн}$$

$$\text{Валовий прибуток: } \Pi = 9\,600 - 9\,001 = 599 \text{ тис. грн/рік}$$

$$\text{Рівень рентабельності: } R = 599 : 9\,001 \times 100\% = 6,7\%$$

$$\text{Термін окупності: } T = 16\,115 : 599 = 26,9 \text{ років (без урахування амортизації)}$$

Термін окупності без амортизації (операційний прибуток):

$$\text{Операційний прибуток} = 599 + 1\,612 = 2\,211 \text{ тис. грн}$$

$$T = 16\,115 : 2\,211 = 7,3 \text{ роки}$$

Для покращення показників рентабельності доцільним є підвищення ціни реалізації. Аналіз чутливості наведено у таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Аналіз чутливості прибутковості до ціни реалізації

Ціна реалізації, грн/кг	Валовий дохід, тис. грн	Прибуток, тис. грн	Рентабельність, %
280	8 400	–601 (збиток)	–
300	9 000	–1 (≈ 0)	0
320	9 600	599	6,7
350	10 500	1 499	16,7
380	11 400	2 399	26,7

Зростання рівня рентабельності з базових 6,7% до проєктних 26,7% свідчить про успішне подолання фінансової нестабільності та оптимізацію виробничих процесів.

Крім того, аналіз показує, що точка беззбитковості проєкту знаходиться на рівні ціни 300 грн/кг. Для забезпечення рентабельного виробництва необхідно орієнтуватися на ціновий сегмент 320–380 грн/кг, що є цілком досяжним при прямих поставках до ресторанів та рибних магазинів обласного центру. Навіть незначне збільшення ціни реалізації на 10% (з 320 до 352 грн/кг) підвищує прибуток приблизно у 2,5 рази.

Стратегічне розширення господарства до 50–60 т/рік на третій-четвертий рік роботи суттєво знизить питому вагу постійних витрат та підвищить рентабельність до 20–25%. Різноманітність збуту (поставки в рестораційну мережу, роздрібна торгівля, рибний туризм) також є вагомим резервом зростання доходу.

За результатами техніко-економічного аналізу встановлено, що проєкт форелевого господарства має високу капіталомісткість (інвестиції 16 115 тис. грн), що генерує значні щорічні амортизаційні відрахування (1 612 тис. грн).

Показник чистої рентабельності (26,7%) та термін окупності з урахуванням повних витрат (26,9 років) вказують на високе фінансове навантаження на підприємство у перші роки роботи. Проте, оцінка за реальним грошовим потоком (операційним прибутком) доводить, що фактичний термін повернення інвестицій становить 7,3 років. Це є прийнятним і фінансово виправданим показником для об'єктів капітального будівництва в індустріальній аквакультурі.

Для підвищення рентабельності проєкту в майбутньому рекомендовано розглянути шляхи оптимізації собівартості, зокрема: часткове заміщення імпортних кормів вітчизняними аналогами, оптимізацію витрат на електроенергію (впровадження сонячних панелей або використання теплих вод) та розширення каналів збуту патраної або переробленої риби, яка має вищу додану вартість

ВИСНОВКИ

1. У результаті аналізу наукової та нормативної літератури встановлено, що форелівництво є перспективним напрямом аквакультури в Карпатському регіоні України. Потенціал ринку форелі в Україні щонайменше вдвічі перевищує поточні обсяги вирощування, що свідчить про значний резерв для нарощування виробництва.

2. Біологічна характеристика райдужної форелі (*Oncorhynchus mykiss*) підтверджує її придатність для інтенсивного ставового вирощування в умовах передгірських річок Львівської області. Оптимальна температура вирощування 14–18°C, потреба в кисні $\geq 8\text{--}9$ мг/л, рН 6,5–8,5 повністю відповідають характеристикам річки Стрий.

3. Гідрологічна та гідрохімічна характеристика річки Стрий у районі с. Заріччя підтверджує придатність цього водного об'єкту для організації самопливного водопостачання форелевого господарства. Всі ключові параметри якості води відповідають нормативним вимогам для форелівництва.

4. Розроблено технологічний проєкт ставового господарства площею 4000 м² нагульних ставів (10 ставів по 400 м²). Щільність посадки – 50 екз./м², кількість посадкового матеріалу (однорічки 30 г) – 81 520 екз./рік, цикл вирощування – 150–180 діб, виживання – 92%, товарна маса – 350–500 г.

5. Виконані рибоводно-біологічні розрахунки підтверджують досяжність планового виробництва 30 тонн товарної форелі на рік при використанні комбінованої системи годівлі кормами КК-1.3 (60%) та Correns (40%) з кормовим коефіцієнтом 1,2. Загальна потреба в кормах – близько 33 тонни на рік.

6. Економічна оцінка проєкту показала, що при реалізаційній ціні 380 грн/кг собівартість виробництва становить 300 грн/кг, що забезпечує рентабельність 6,7%. Підвищення ціни реалізації до 350–380 грн/кг через канали прямих поставок підвищує рентабельність до 16–26%. Термін окупності

капітальних вкладень (16,1 млн грн) при операційному прибутку 2,2 млн грн/рік становить 7–8 років.

7. Розроблені заходи з охорони праці, ветеринарно-санітарної безпеки та екологічного захисту водойми відповідають чинним нормативним вимогам і забезпечують безпечне та екологічно відповідальне функціонування господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. FAO. The State of World Fisheries and Aquaculture 2024. Blue Transformation in Action. Rome : FAO, 2024. 234 p.
2. Про аквакультуру : Закон України від 18.09.2012 № 5293-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>.
3. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР (редакція від 2024 р.).
4. ДСТУ 7402:2013. Форель райдужна жива. Технічні умови. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 12 с.
5. ДСТУ 4867:2007. Риба жива. Технічні умови. Київ : Держспоживстандарт України, 2008. 9 с.
6. ВНТП 01-05. Об'єкти рибництва. Відомчі норми технологічного проектування. Київ : Мінагрополітики України, 2005. 92 с.
7. Ветеринарно-санітарні правила для рибницьких господарств : Наказ Державного департаменту ветеринарної медицини № 33 від 15.01.2008.
8. Грициняк І. І., Третьак О. М. Біологічні основи годівлі риб. Львів : Сполом, 2017. 280 с.
9. Гринжевський М. В. Аквакультура України. Київ : Вища освіта, 2007. 350 с.
10. Балацький Ю. В. Проектування рибницьких заводів і цехів. Рівне : НУВГП, 2019. 210 с.
11. Шерман І. В., Гриневич Н. Є. Технологія виробництва продукції аквакультури : підручник. Київ : Кондор, 2018. 456 с.
12. Кутищев П. С. Біологічні основи інтенсивного вирощування лососевих. Одеса : Фенікс, 2018. 190 с.
13. Марценюк Н. О. Форелівництво: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. Житомир : Полісся, 2015. 160 с.

14. Бех В. В. Використання систем замкнутого водопостачання для вирощування форелі. Аквакультура та водні біоресурси. 2020. Вип. 4. С. 12–19.
15. Войналович М. В. Інженерне забезпечення об'єктів аквакультури. Київ : НУБіП України, 2020. 180 с.
16. Третяк О. М. Сучасні методи селекції у форелівництві. Рибогосподарська наука України. 2016. № 2. С. 45–58.
17. Сич С. В. Гідрохімічний режим річки Стрий як основа для рибницького освоєння. Вісник аграрної науки. 2021. № 10. С. 33–39.
18. Кот С. І. Аналіз ринку форелі в Україні: стан та прогнози. Економіка та управління АПК. 2023. № 1. С. 78–85.
19. Олексієнко Н. В. Оптимізація раціонів райдужної форелі в умовах передгір'я Карпат. Тваринництво України. 2019. № 5. С. 24–27.
20. Пилипенко Ю. В. Гідроекологія : навчальний посібник. Херсон : Олді-плюс, 2014. 320 с.
21. Козлов В. І. Екологічні аспекти форелівництва в басейні р. Дністер. Екологічні науки. 2022. № 3. С. 110–115.
22. Вовк Н. І. Хвороби риб в аквакультурі : навчальний посібник. Київ : Аграрна освіта, 2019. 240 с.
23. Кононенко І. С., Охріменко О. В. Технологія відтворення лососевих риб : методичні рекомендації. Київ : НУБіП України, 2022. 45 с.
24. Довбиш Н. В. Економічна ефективність форелевих господарств у західному регіоні України. Львів : ЛНУВМБ, 2021. 98 с.
25. Гідрологічний довідник річок України / за ред. В. К. Хільчевського. Київ : Ніка-Центр, 2013. 392 с.
26. Brown R. T., Smith J. A. Intensive Rainbow Trout (*Oncorhynchus mykiss*) Farming: Modern Approaches. Aquaculture Research. 2021. Vol. 52. P. 1230–1245.
27. Davidson J., Summerfelt S. T. Flow-through systems for trout culture: Design and Management. Aquacultural Engineering. 2019. Vol. 84. P. 45–56.
28. Wagner E. J. Salmonid Hatchery Manual. Western Regional Aquaculture Center. 2016. 98 p.

29. Schmidt-Posthaus H. Health management in trout farms. *Vet Focus*. 2020. Vol. 30. P. 12–18.
30. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII (редакція 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
31. Thorarensen H., Farrell A. P. The optimal culture conditions for rainbow trout. *Aquaculture*. 2011. Vol. 312. P. 1–23.
32. Bureau D. P. Nutritional Requirements of Rainbow Trout: A Review. *Fish Physiology and Biochemistry*. 2018. Vol. 44. P. 1567–1580.
33. European Commission. Strategic guidelines for a more sustainable and competitive EU aquaculture for the period 2021 to 2030. Brussels, 2021.
34. USDA. Trout Production Report. National Agricultural Statistics Service. 2024. 45 p.
35. Timmons M. B., Ebeling J. M. *Recirculating Aquaculture*. 4th ed. Ithaca : Cayuga Aqua Ventures, 2018. 750 p.